

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΔΕΛΤΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

#12

ΕΥΘΡΑΥΣΤΗ ΔΙΑΤΛΑΝΤΙΚΗ ΑΝΑΚΟΧΗ
ΕΥΡΩΠΗ, ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΔΥΟ ΚΟΣΜΩΝ
Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΗΠΙΟΥ BREXIT
ΕΕ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΡΘΟΥΝ ΠΙΟ ΚΟΝΤΑ

Ομάδα Μελέτης Ευρωπαϊκών Εξελίξεων
Συντονιστής Δελτίου: Γιώργος Καπόπουλος
Σχόλια και παρατηρήσεις μπορούν να αποστέλλονται
στο info@enainstitute.org

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα σύνταξης

03

Εύθραυστη διατλαντική ανακωχή

04

Ευρώπη, σύγκρουση δύο κόσμων

07

Η κρίση του ήπιου Brexit

09

ΕΕ και Λατινική Αμερική πρέπει να έρθουν πιο κοντά

12

ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΟΥ ΕΝΑ

Με το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, το Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ επιλέγει να πάρει μέρος στον δημόσιο, συχνά συγκρουσιακό, διάλογο γύρω από τα ευρωπαϊκά πράγματα.

Το Δελτίο εστιάζει σε θέματα που παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον στην τρέχουσα συγκυρία, συγχρόνως όμως η εξέλιξή τους αναμένεται να επηρεάσει μεσομακροπρόθεσμα το μέλλον της Ευρώπης. Εκδίδεται μηνιαία, στο πλαίσιο της ευρύτερης δραστηριότητας του Ινστιτούτου.

Στη βάση των αρχών της Ιδρυτικής Διακήρυξης του ΕΝΑ, το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων δεν θα στέκεται πολιτικά και κοινωνικά ουδέτερο απέναντι στα γεγονότα, αλλά θα αναζητεί πειστικές απαντήσεις, σε προοδευτική κατεύθυνση, στις ποικίλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα το ευρωπαϊκό εγχείρημα.

Το αφετηριακό ερώτημα στο οποίο το Δελτίο επιχειρεί να απαντήσει δεν είναι το συχνά διατυπούμενο «περισσότερη ή λιγότερη Ευρώπη;» αλλά το «ποια Ευρώπη θέλουμε;» και το πώς αυτή μπορεί να οικοδομηθεί.

Η οικονομική κρίση λειτούργησε ως καταλύτης, επιταχύνοντας την προϊούσα απομάκρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις ιδρυτικές αξίες και αρχές της, από το θεσμικό και κοινωνικό δημοκρατικό της κερκτημένο. Η κυριαρχία μιας τεχνοκρατικά οριζόμενης πολιτικής και οικονομικής ορθοδοξίας απογυμνώνει το ευρωπαϊκό θεσμικό οικοδόμημα από τις δημοκρατικές του λειτουργίες, θέτοντας εκ νέου, με πειστικό τρόπο, το ερώτημα της δημοκρατικής νομιμοποίησης των οργάνων και των αποφάσεων της ΕΕ και της κοινωνικής γείωσης των πολιτικών της. Παράλληλα, με το ξέσπασμα και της προσφυγικής κρίσης, οι αξίες του ανθρωπισμού, της αλληλεγγύης, της ανεκτικότητας και του πλουραλισμού, που λειτούργησαν στο παρελθόν προωθητικά για τη συνάντηση των λαών της Ευρώπης σε μια προοδευτική κατεύθυνση, τίθενται πλέον υπό αμφισβήτηση.

Οι ιδέες και οι απόψεις που διατυπώνονται συναφώς είναι πολλές. Οι απαντήσεις που επεξεργάζονται οι ευρωπαϊκές ελίτ μοιάζουν ωστόσο να αδυνατούν να προσεγγίσουν το κρίσιμο ερώτημα: **Πώς σκεφτόμαστε σήμερα (για) την Ευρώπη του αύριο; Την Ευρώπη που θα ισχυροποιήσει τα δημοκρατικά της αντανακλαστικά, θα ανακτήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών, θα προτάξει τον κοινωνικό της χαρακτήρα και θα αποκρούσει αποτελεσματικά τη διχαστική ρητορεία της ακροδεξιάς απειλής;**

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η εύθραυστη Διατλαντική Σχέση, οι δύο πόλοι που θα αναμετρηθούν στις ευρωεκλογές του 2019, οι εξελίξεις γύρω από το Brexit και οι προοπτικές προσέγγισης ΕΕ-Λατινικής Αμερικής περιλαμβάνονται στην ύλη του Δελτίου Ευρωπαϊκών Εξελίξεων #12.

Η ΕΕ έχει αποδεχθεί την επιλογή της Γερμανίας να αποφευχθεί ρήξη με τις ΗΠΑ τόσο για τη συνεισφορά στις δαπάνες του ΝΑΤΟ όσο και για το διμερές διατλαντικό εμπόριο. Το Βερολίνο θέλει να αποφύγει μια αναγκαστική χειραφέτηση της ΕΕ-Ευρωζώνης που θα του επέβαλλε μη αντιστρέψιμες ευρωπαϊκές δεσμεύσεις και υποχρεώσεις. Έτσι εξηγείται και η μετάπτωση από τη δραματική φραστική αντιπαράθεση στην ανακωχή που συμφώνησαν ο ένοικος του Λευκού Οίκου με τον Ζαν Κλοντ Γιουνκέρ.

Δύο διαφορετικοί πόλοι, αυτοί του ακροδεξιού λαϊκισμού και των προοδευτικών δυνάμεων συγκρούονται στην Ευρώπη σε πολλαπλά επίπεδα. Οι ευρωεκλογές της άνοιξης του 2019 θα είναι κομβικές και θα αποτυπώσουν την πορεία της Γηραιάς Ηπείρου τα επόμενα χρόνια.

Την ίδια ώρα, η Τερέζα Μέι έκλινε οριστικά υπέρ του ήπιου Brexit προκαλώντας τη σφοδρή αντίδραση της αντι-ευρωπαϊκής πτέρυγας του κόμματός της, αλλά και του Ντόναλντ Τραμπ. Ωστόσο, λίγοι μπορούν να αμφισβητήσουν την ορθότητα και το ρεαλισμό της επιλογής αυτής.

Τέλος, η έλλειψη εμβάθυνσης στην ερμηνεία πολλών πολιτικών εξελίξεων στη Λατινική Αμερική και η πρόσληψη της λατινοαμερικανικής πραγματικότητας μέσα από τα ξεπερασμένα ερμηνευτικά εργαλεία του Ψυχρού Πολέμου, αποτελούν δύο βασικά ζητήματα σε ό,τι αφορά τον τρόπο που η ΕΕ ασκεί και διαμορφώνει πολιτική απέναντι στη Λατινική Αμερική συνολικά.

ΕΥΘΡΑΥΣΤΗ ΔΙΑΤΛΑΝΤΙΚΗ ΑΝΑΚΩΧΗ

του Γιώργου Καπόπουλου

Δύσκολη άνοιξη για τη Διατλαντική Σχέση και αβέβαιο φθινόπωρο. Επί του παρόντος, η ανακωχή που συμφώνησαν οι Τραμπ και Γιουνκέρ ώστε οι αψιμαχίες -οι οποίες άρχισαν με πρωτοβουλία της αμερικανικής πλευράς, με επιλεκτική επιβολή δασμών- να μην εξελιχθούν σε γενικευμένο εμπορικό πόλεμο μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ, προκαλεί αμηχανία.

Αμηχανία γιατί μετά την επεισοδιακή Σύνοδο Κορυφής της Ομάδας των G7 στο Κεμπέκ του Καναδά αλλά και τη Σύνοδο Κορυφής του NATO στις Βρυξέλλες, το ζητούμενο ήταν μια πιο αποφασιστική στάση των Ευρωπαίων εταίρων και στα δύο μέτωπα, τόσο στην συνεισφορά στην κοινή άμυνα όσο και στο διμερές εμπόριο.

Μέχρι στιγμής, πάντως, διαψεύσθηκε η προσδοκία ή μάλλον ο ευσεβής πόθος όλων όσοι πίστευαν ότι ο σκληρός μονομερής παρεμβατισμός του Τραμπ και η εκτός ορίων κάθε μορφής πολιτικής ορθότητας ρητορική του, θα πυροδοτούσαν τη δυναμική εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, που βρίσκεται σε βραχυκύκλωμα μετά την απόρριψη από το Βερολίνο της πρότασης Μακρόν για τη μεταρρύθμιση της Ευρωζώνης.

Προς το παρόν, η στάση της ευρωπαϊκής πλευράς απέναντι στις επιλογές και τη σκληρή ρητορική Τραμπ τόσο στο NATO όσο και για το διμερές εμπόριο με την ΕΕ ορίζεται σε καθοριστικό βαθμό από τη βούληση του Βερολίνου για αποφυγή κλιμάκωσης της διατλαντικής κακοφωνίας και πολύ περισσότερο διάρρηξης της ενότητας της Δύσης.

Αυτό που σε άλλες εποχές, συνθήκες και συσχετισμούς θα ήταν για κάποιους ευκαιρία, τώρα για την Γερμανία είναι κίνδυνος.

Έτσι, όσο κατακάθεται η σκόνη από την ανορθόδοξη ρητορική Τραμπ, προβάλλει ένα σκηνικό διατλαντικής κακοφωνίας πολύ λιγότερο δραματικό από αυτό που είχε προκύψει όταν το 1966 ο Στρατηγός Ντε Γκολ ανακοίνωσε την αποχώρηση της Γαλλίας από το Στρατιωτικό Σκέλος του NATO, αλλά και μετά το 1970 όταν ο Βίλι Μπραντ ξεκινούσε την Ostpolitik.

Πιο πρόσφατη χρονικά, αλλά πιο απόμακρη σε σχέση με τη γραμμή πλεύσης που επέβαλλε η Γερμανία στην ΕΕ απέναντι στον Τραμπ, προβάλλει η ανταρσία των Σρέντερ και Σιράκ, οι οποίοι την άνοιξη του 2003 συγκρούστηκαν με τον Τζορτζ Μπους υιό για την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ και στη συνέχεια διαμήνυσαν ότι αναζητούν χειραφετημένα από το ΝΑΤΟ μέσω της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ασπίδας αλλά και της τριμερούς Συνεργασίας Κορυφής με τη Ρωσία του Πούτιν.

Ουσιαστικά, τα όποια βήματα χειραφέτησης της ΕΕ τόσο στην άμυνα και την ασφάλεια όσο και ως προς την αναζήτηση συμμαχιών με άλλα κέντρα οικονομικής ισχύος του πλανήτη θεωρούνται, κατά κύριο λόγο, κίνδυνος και όχι ευκαιρία στη γερμανική πρωτεύουσα.

Κυρίως επειδή, αν υπήρχε κλιμάκωση των αμερικανικών μέτρων δασμολογικής προστασίας, ο επόμενος στόχος του Τραμπ είχε προεξοφληθεί ότι θα ήταν η αυτοκινητοβιομηχανία της Γερμανίας.

Όμως, ο κύριος λόγος των χαμηλών τόνων και της έκδηλης διάθεσης αναζήτησης οριοθέτησης των διαφωνιών με τις ΗΠΑ είναι ο φόβος της Γερμανίας ότι μια δυναμική χειραφέτησης της Ευρώπης θα προκαλούσε δυναμική εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία αργά η γρήγορα θα οδηγούσε στη δυναμική ομοσπονδιακής μετάλλαξης της σημερινής υβριδικής αλλά κατά κύριο λόγο διακρατικής ΕΕ, αρχής γενομένης από την Ευρωζώνη.

Με άλλα λόγια, μια χειραφέτηση και πολύ περισσότερο αντιπαράθεση-ρήξη της ΕΕ με τις ΗΠΑ θα ήταν η «κερκόπορτα» για να μπουν οι δύο προοπτικές που το Βερολίνο έχει βραχυκυκλώσει, η αμοιβαιοποίηση του κινδύνου αλλά και η μεταφορά πόρων εντός της Ευρωζώνης.

Έτσι, το σημερινό status quo στη διατλαντική σχέση αναδεικνύεται σε προαπαιτούμενο για τη διασφάλιση της περιχαράκωσης της Γερμανίας στο σημερινό status quo-βημάτων σημειωτόν ή για να λέμε τα πράγματα με το όνομα τους status quo-πλήρους ακινησίας στην Ευρωζώνη.

Αν η ανακωχή Τραμπ- Γιουνκέρ έχει δρόμο μπροστά της μέχρι να προκύψει συμφωνία για το διμερές εμπόριο ΗΠΑ-ΕΕ, σε ό,τι αφορά τις επικοινωνιακές εντυπώσεις ο Τραμπ και το επιτελείο του προφανώς θεωρούν ότι κέρδισαν και προφανώς προσδοκούν εκλογικά κέρδη στις ενδιάμεσες εκλογές που διεξάγονται στις ΗΠΑ στις αρχές Νοεμβρίου, για την επανεκλογή του συνόλου της Βουλής των Αντιπροσώπων και του ενός τρίτου των μελών της Γερουσίας.

Σε σύγκριση με το διμερές εμπόριο ΗΠΑ-ΕΕ, η διαμάχη για τη συνεισφορά στο ταμείο του ΝΑΤΟ, με τον Τραμπ να στοχοποιεί σχεδόν αποκλειστικά τη Γερμανία, προβάλλει ως πολύ λιγότερο δραματική: Τόσο η επιθετική ρητορική Τραμπ απέναντι στο Βερολίνο όσο και η συνεχιζόμενη απροθυμία της κυβέρνησης Μέρκελ να αποδεχθεί σημαντική αύξηση των αμυντικών δαπανών είναι μια έμμεση αλλά σαφέστατη ομολογία της μη ύπαρξης απειλής εξ Ανατολών για την ασφάλεια της Ευρώπης.

Με τη βεβαιότητα ότι η σημερινή Ρωσία δεν συνιστά απειλή, το Βερολίνο πρώτον συνεχίζει και εμβαθύνει την ενεργειακή συνεργασία και αλληλεξάρτηση με τη Ρωσία -με αιχμή την κατασκευή του υποθαλάσσιου αγωγού Φυσικού Αερίου Nord Stream 2- και αρνείται να αυξήσει στα ποσοστά που ζητεί η Ουάσιγκτον τις αμυντικές δαπάνες για να μην επηρεαστεί η σκληρή δημοσιονομική ευταξία που κινείται στο πλαίσιο των συνταγών και παρακαταθηκών που διαμόρφωσε ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε στη διάρκεια της μακράς θητείας του στο Υπουργείο Οικονομικών.

Αντίστοιχα ή μάλλον συμμετρικά, πέραν της ρητορικής εσωτερικής κατανάλωσης, οι ΗΠΑ ουδέποτε -ούτε σήμερα ούτε παλιότερα μετά αλλά και πριν από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου- ήθελαν χειραφέτηση των ευρωπαϊών συμμάχων, οι οποίοι προφανώς θα διεκδικούσαν, σε περίπτωση αύξησης των αμυντικών δαπανών, θέση ισότιμου πόλου στην Ατλαντική Συμμαχία. Η εξάρτηση της Ευρώπης από την Αμυντική Ασπίδα των ΗΠΑ ήταν σαφής επιλογή της Ουάσιγκτον από την ίδρυση του ΝΑΤΟ το 1949 μέχρι και σήμερα.

Τούτων λεχθέντων, η σαφής επιλογή του Βερολίνου για ανακωχή και συμβιβασμό με την επιθετική πολιτική και ρητορική Τραμπ είναι πιθανόν να περάσει μια ακόμη σκληρή δοκιμασία, στην περίπτωση που οι ΗΠΑ επιβάλλουν κυρώσεις και κλιμακώσουν τις πιέσεις στην Τουρκία και τον Ερντογάν, για να πετύχουν την απελευθέρωση του πάστορα Μπράνσον. Η Γερμανία, αλλά και η πλειοψηφία των ευρωπαϊών συμμάχων, δεν θα διακινδύνευε νέες ανεξέλεγκτες προσφυγικές ροές στο όνομα της στήριξης των ΗΠΑ απέναντι στον Ερντογάν.

ΕΥΡΩΠΗ, ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΔΥΟ ΚΟΣΜΩΝ

του Βαγγέλη Βιτζηλαίου

Την ώρα που η παγκόσμια τάξη βρίσκεται σε διαδικασία αναμόρφωσης -αν όχι μετάβασης προς μια νέα ισορροπία- με κύρια αιχμή τις κινήσεις του Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ, η Ευρώπη, όχι μόνο έχει να διαχειριστεί μία ενδεχόμενη νέα θέση στις παγκόσμιες εξελίξεις, αλλά και τους μεταβαλλόμενους εσωτερικούς συσχετισμούς της.

Οι δύο πόλοι

Στη Γηραιά Ήπειρο φαίνεται να διαμορφώνονται δύο «κόσμοι», δύο αντίθετοι πόλοι, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και επιδιώξεις, με τον έναν εξ αυτών να δέχεται έντονες επιρροές από την άλλη όχθη του Ατλαντικού και εξελίξεις όπως το Brexit να τον σχηματοποιούν.

Από τη μία πλευρά, το στρατόπεδο του ακροδεξιού λαϊκισμού εκφράζει αντιευρωπαϊκές θέσεις, ξеноφοβία, μία αντίληψη για Ευρώπη-φρούριο με κλειστά σύνορα και περιχαράκωση, το «εμείς» απέναντι στους «άλλους» που συνιστούν απειλή, θέσεις όπως του επικεφαλής της ιταλικής Λέγκας του Βορρά, Ρομπέρτο Σαλβίνι και της Μαρίν Λε Πεν από το γαλλικό Εθνικό Μέτωπο. Η αδιαφορία έως και σχετικοποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων εφαρμόζεται και στον εργασιακό τομέα, με προσπάθεια περαιτέρω προώθησης της απορρύθμισης, χτυπώντας συλλογικά κερτημένα δεκαετιών. Η ψήφιση της δυνατότητας των εργοδοτών στην Αυστρία του καγκελάρου, Σεμπάστιαν Κουρτς, να επιβάλλουν εργασιακό 12ωρο είναι αποτύπωση της επιδίωξης αυτής.

Στον οικονομικό τομέα, ο προστατευτισμός και οι διμερείς επαφές αντικαθιστούν το φιλελεύθερο πλαίσιο των συλλογικών κανόνων και των πολυμερών διαπραγματεύσεων. Το σκληρό Brexit και ο εμπορικός πόλεμος Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατ' επέκταση η έντονη δοκιμασία της διατλαντικής σχέσης -παρά την προσωρινή ανακωχή που σηματοδότησε η συνάντηση του Αμερικανού προέδρου με τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- συνιστούν χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτών των τάσεων.

Απέναντι στον παραπάνω πόλο αντιπαρατίθεται αυτός των προοδευτικών δυνάμεων, με λιγότερο συμπαγή μορφή, υπό δημιουργία. Της ανθρωποκεντρικής διαχείρισης του προσφυγικού/μεταναστευτικού ζητήματος της δίκαιης και ισότιμης κατανομής βαρών μεταξύ των χωρών, της ανθρωπιστικής αξίας της κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης καθώς και της αναγνώρισης του δυνητικού οφέλους σε δημογραφικό και οικονομικό επίπεδο. Η αναβάθμιση των εργασιακών δικαιωμάτων απέναντι στα σημάδια που άφησε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση αποτελεί προτεραιότητα για τις προοδευτικές δυνάμεις της Ευρώπης, με στόχο την κοινωνική ευημερία και την αναζωογόνηση των οικονομιών. Η απάντηση του πόλου αυτού στις αντιευρωπαϊκές θέσεις είναι η αναγκαία και ουσιαστική μεταρρύθμιση Ευρωπαϊκής Ένωσης - Ευρωζώνης, σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης των δομικών παθογενειών τους. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί μονόδρομο για την άμβλυση των πολλαπλών ταχυτήτων και ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών, που έχουν κλονίσει σημαντικά το αίσθημα εμπιστοσύνης των Ευρωπαίων πολιτών απέναντι στους θεσμούς της ΕΕ.

Οι κρίσιμες ευρωεκλογές

Οι ευρωεκλογές της άνοιξης του 2019 αναμένεται να αποτελέσουν σημείο καμπής και να αποτυπώσουν τους ευρωπαϊκούς συσχετισμούς στο εσωτερικό του Ευρωκοινοβουλίου. Μία ενίσχυση των δυνάμεων του ακροδεξιού λαϊκισμού είναι πιθανό να επιφέρει καίριο πλήγμα στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα τα ερχόμενα χρόνια. Διόλου τυχαία δεν είναι η πρόθεση του αρχιτέκτονα της προεδρικής νίκης του Ντόναλντ Τραμπ και άλλοτε δεξιού του χεριού, Στιβ Μπάνον να έρθει στην Ευρώπη σε μια προσπάθεια να συνενώσει τις αντιευρωπαϊκές δυνάμεις ενόψει των ευρωεκλογών, με στόχο να δημιουργήσουν ένα ενιαίο -«μαύρο»- μέτωπο, ξεπερνώντας τα διαχρονικά εμπόδια που ύψωναν οι επιμέρους εθνικιστικές επιδιώξεις.

Ο πρωθυπουργός της Ουγγαρίας, Βίκτορ Ορμπάν, μιλώντας πρόσφατα σε ουγγρική κοινότητα στη Ρουμανία αποτύπωσε το διακύβευμα μέρους του συντηρητικού πόλου το Μάιο του 2019. Συγκεκριμένα δήλωσε ότι η «χριστιανική δημοκρατία» θα αντικαταστήσει την πολυπολιτισμικότητα και τις φιλελεύθερες αξίες μετά τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Συμπλήρωσε ότι η «χριστιανική δημοκρατία» είναι μη φιλελεύθερη, απορρίπτει τη μετανάστευση και την πολυπολιτισμικότητα, όπως και τις «κομμουνιστικές αξίες».

Οι παραπάνω κίνδυνοι καταδεικνύουν με σαφήνεια το χρέος των προοδευτικών δυνάμεων της Ευρώπης. Λύση δεν αποτελεί η αδράνεια και διατήρηση του ισχύοντος status quo, που επέφερε την αμφισβήτηση των ευρωπαϊκών θεσμών και οργάνων, πόσο μάλλον η επιλογή της οπισθοχώρησης σε μια Ευρώπη των εθνικισμών, των άκρων με συνέπεια την ωφέλεια των νεοφιλελεύθερων δυνάμεων όπως έχει συμβεί και στο παρελθόν, στον 20ο αιώνα. Η ενδυνάμωση της κοινωνικής δικαιοσύνης στην Ευρώπη των λαών, αποτελεί το μοναδικό μονοπάτι αποφυγής του σκοτεινού δρόμου που δείχνει το «μαύρο μέτωπο» της οπισθοχώρησης.

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΗΠΙΟΥ BREXIT

του Χρήστου Κανελλόπουλου

Τον Ιούνιο που μας πέρασε η Τερέζα Μέι οριστικοποίησε το σχεδιασμό για την αποχώρηση της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, 9 μήνες πριν από το ορόσημο της επίσημης αποχώρησης που έχει προσδιοριστεί για το Μάρτιο του 2019. Σε μια έκθεση 100 σελίδων που κατατέθηκε στο βρετανικό κοινοβούλιο, αναλύεται το σχέδιο εξόδου της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, για την ακρίβεια «η μελλοντική σχέση του Ηνωμένου Βασιλείου με την Ευρωπαϊκή Ένωση». Η θετική διατύπωση του τίτλου -«μελλοντική σχέση» και όχι διαζύγιο ή κάτι ανάλογο- δεν είναι τυχαία. Το σχέδιο προτείνει μια Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης (Association Agreement), κάτι περισσότερο από τη σχέση ΕΕ-Καναδά για παράδειγμα.

Όπως θυμόμαστε από προηγούμενα σημειώματα του Δελτίου Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, αμέσως μετά το δημοψήφισμα του 2016 και την απόφαση για οριστική έξοδο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εμφανίστηκε το δίλημμα περί ήπιου («μαλακού») ή «σκληρού» Brexit. Το ζήτημα προέκυψε αναγκαστικά, καθώς το ερώτημα του δημοψηφίσματος δεν διευκρίνιζε τις σχέσεις που έπρεπε να διατηρήσει η Βρετανία με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε περίπτωση που ψηφιζόταν η αποχώρησή της, ιδίως δε το καθεστώς εμπορικών σχέσεων με την τεράστια αγορά των 500 εκατομμυρίων ανθρώπων. Πολύ γρήγορα επισημάνθηκε η αλληλεξάρτηση της βρετανικής οικονομίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση και η ανάγκη διατήρησης κάποιας περισσότερο προνομιακής σχέσης με την ΕΕ. Σε ένα «σκληρό» Brexit η Βρετανία σχετίζεται με την ΕΕ ως οποιαδήποτε τρίτη χώρα. Στην περίπτωση ήπιας εξόδου, η Βρετανία διατηρεί μια «ειδική σχέση» με την ΕΕ και κυρίως με την εσωτερική της αγορά, πράγμα που όμως συνεπάγεται αυξημένες ελευθερίες μετακίνησης αγαθών και προσώπων (άρα και μεταναστών), καθώς και το καθεστώς ρυθμίσεων που επικρατεί στην αγορά της ΕΕ, όπως αυτό επιβλέπεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Με άλλα λόγια, πρόκειται για συμμετοχή της Βρετανίας σε Τελωνειακή Ένωση με την ΕΕ και εφαρμογή ενός μοντέλου σύνδεσης στο πρότυπο της Νορβηγίας.

Ήδη από το 2016, λίγους μήνες μετά το δημοψήφισμα, φαινόταν πως η Τερέζα Μεί έκλινε προς ένα μαλακό Brexit, ενώ το επόμενο διάστημα, ο Τζέρεμι Κόρμπιν μετακινήθηκε προς παρόμοιες θέσεις παρά την αντίθεση μερίδας των Εργατικών που ήταν εξαρχής υπέρ ενός «αριστερού Brexit». Η θέση της Μεί ωστόσο ήταν δυσκολότερη ακριβώς επειδή ο εθνικιστικός και ξενοφοβικός αντιευρωπαϊσμός κυριαρχεί στους κόλπους των Συντηρητικών και του εκλογικού τους σώματος. Πρόκειται για πολιτικές θέσεις τις οποίες τα «κίτρινα» μέσα ενημέρωσης της Βρετανίας καλλιέργησαν επί πολλά χρόνια και έκαναν δημοφιλείς σε μεγάλο τμήμα των λαϊκών τάξεων που προσελκυόταν από τους Συντηρητικούς και από το UKIP του Νάιτζελ Φάρατζ. Αντίστοιχα, μια ισχυρή πτέρυγα του Συντηρητικού κόμματος, με ηγέτη τον Μπόρις Τζόνσον, οικοδόμησε την πολιτική της σταδιοδρομία και βελτίωσε την εσωκομματική της θέση προάγοντας τον ξενοφοβικό ευρωσκεπτικισμό.

Στο σχέδιο που παρουσίασε η Τερέζα Μεί, η Βρετανία σχηματίζει με την ΕΕ μια περιοχή ελεύθερου εμπορίου χωρίς τελωνειακούς ελέγχους, στην οποία -εδώ εντοπίζεται το σημείο που προκαλεί αντιδράσεις- οι κανονισμοί και οι ρυθμίσεις της ΕΕ για τα βιομηχανικά αγαθά και τα τρόφιμα εκτείνονται και στη Βρετανία. Με άλλα λόγια, πτυχές του Ευρωπαϊκού Δικαίου, αλλά και η εφαρμοστική και ελεγκτική εξουσία των διοικητικών και δικαστικών αρχών της ΕΕ γίνονται έμμεσα αποδεκτά στη βρετανική επικράτεια και η Βρετανία αποποιείται τη δυνατότητα δικών της εμπορικών συμφωνιών με τρίτες χώρες. Είναι χαρακτηριστικό πως η Βρετανία δέχεται να συλλέγει δασμούς σε συναλλαγές με τρίτες χώρες για λογαριασμό της ΕΕ, χωρίς ανάλογη πρόβλεψη συλλογής δασμών από την ΕΕ για λογαριασμό της Βρετανίας. Από την άλλη, η συμφωνία αυτή εξαιρεί τις υπηρεσίες με το ρίσκο για τον τεράστιο τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών του Λονδίνου είναι σημαντικό, καθώς απειλείται η πρόσβασή του στην ευρωπαϊκή αγορά.

Το σχέδιο αυτό φαίνεται να αντιμετωπίζει επιτυχημένα το μεγάλης σημασίας ιρλανδικό πρόβλημα, καθώς τυχόν επαναφορά τελωνειακών ελέγχων στο μέχρι τώρα «αόρατο» σύνορο της Βόρειας Ιρλανδίας με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας θα πήγαινε πολύ πίσω το καθεστώς σχετικής ενοποίησης που επικρατούσε στο νησί και θα προκαλούσε σφοδρές αντιδράσεις από την Καθολική κοινότητα της Βόρειας Ιρλανδίας.

Ασφαλώς, πρόκειται για σχέδιο. Δεν είναι βέβαιη η συμφωνία της ΕΕ σε αυτό και το πιθανότερο σενάριο είναι αυτό να αποτελέσει βάση της διαπραγμάτευσης που θα διεξαχθεί στη διετή μεταβατική περίοδο που θα ξεκινήσει μετά την επίσημη έξοδο το 2019. Στη διάρκεια αυτής της διαπραγμάτευσης είναι πιθανό η ΕΕ να αμφισβητήσει το διαχωρισμό αγαθών από υπηρεσίες στην ενιαία αγορά εμπορίου ΕΕ-Βρετανίας ή να ζητήσει την ισχύ και της -τόσο απεχθούς στην ξενόφοβη βρετανική δεξιά- ελευθερίας μετακίνησης προσώπων.

Ωστόσο, το σημαντικότερο πρόβλημα της Μέι είναι οι αντιδράσεις που προκάλεσε το σχέδιό της στην ασυμβίβαστη αντιευρωπαϊκή πτέρυγα του κόμματός της, γεγονός που καθιστά αβέβαιη την έγκρισή του από το κοινοβούλιο. Μέσα σε τρεις ημέρες από την παρουσίαση του σχεδίου στα μέλη της κυβέρνησης, ο Ντέιβιντ Ντέιβις, υπουργός με ευθύνη το Brexit, και ο Μπόρις Τζόνσον, υπουργός Εξωτερικών, παραιτήθηκαν σε ένδειξη διαμαρτυρίας. Σαν μην έφταναν αυτά, κατά την επίσημη επίσκεψή του στη Βρετανία, ο Ντόναλντ Τραμπ επιδόθηκε σε πρωτοφανή παρέμβαση στην εσωτερική πολιτική της χώρας καταδικάζοντας την επιλογή του ήπιου Brexit από τη Μέι και προσφέροντας ανοιχτή στήριξη στον ηγέτη της εσωκομματικής αντιπολίτευσης Μπόρις Τζόνσον.

Από την άλλη, οι αντιδράσεις των οπαδών του «σκληρού» Brexit δεν είναι αβάσιμες. Το σχέδιο Μέι μπορεί πράγματι να ερμηνευτεί σαν αλλοίωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος. Πρόκειται για τυπική έξοδο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν συνιστά όμως και καθαρή αποκοπή από τη δικαιοδοσία και τους κανονισμούς της ΕΕ και της Ενιαίας Αγοράς. Η Τερέζα Μέι και οι σύμμαχοί της στη βρετανική ελίτ εκμεταλλεύονται τις ασάφειες της απόφασης του δημοψηφίσματος για να συγκροτήσουν μια ρεαλιστική προσέγγιση που έχει σκοπό να κρατήσει τη Βρετανία σε μια ειδική σχέση με την ΕΕ. Ωστόσο μια τέτοια σχέση δεν περιλαμβανόταν στα αιτήματα του στρατοπέδου της αποχώρησης που κέρδισε το δημοψήφισμα της 23ης Ιουνίου 2016.

ΕΕ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΡΘΟΥΝ ΠΙΟ ΚΟΝΤΑ

του Δημήτρη Ραπίδη

Εδώ και αρκετές δεκαετίες, η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των θεσμών της -Κομισιόν, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο- έχει υποβαθμίσει τις σχέσεις της με τα κράτη της Λατινικής Αμερικής.

Οι συζητήσεις που αναπτύσσονται στην ΕΕ σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο αφορούν κυρίως τις εμπορικές σχέσεις και το επίπεδο δημοκρατίας και πολιτικών θεσμών στα κράτη της Λατινικής Αμερικής.

Από τη μία πλευρά, χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των συνομιλιών της Κομισιόν με την εμπορική ένωση Mercosur στο ζήτημα της ενδυνάμωσης των διμερών σχέσεων εμπορίου. Από την άλλη πλευρά, η Κομισιόν και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σπεύδουν με κάθε ευκαιρία να αναφερθούν στο ζήτημα της δημοκρατικότητας και διαφάνειας των πολιτικών θεσμών σε κράτη της Λατινικής Αμερικής, χωρίς πολλές φορές να έχει προηγηθεί η κατάλληλη επεξεργασία όλων των δεδομένων, των γεωπολιτικών ισορροπιών και των εσωτερικών θεσμικών συγκρούσεων.

Η έλλειψη εμβάθυνσης στην ερμηνεία πολλών πολιτικών εξελίξεων στη Λατινική Αμερική και η πρόσληψη της λατινοαμερικανικής πραγματικότητας μέσα από τα ξεπερασμένα ερμηνευτικά εργαλεία του Ψυχρού Πολέμου, αποτελούν δύο βασικά ζητήματα σε ό,τι αφορά τον τρόπο που η ΕΕ ασκεί και διαμορφώνει πολιτική απέναντι στη Λατινική Αμερική συνολικά.

Πιο συγκεκριμένα, η Κομισιόν, η πλειοψηφία των κρατών-μελών στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Λαϊκό Κόμμα, η ομάδα των φιλελεύθερων και ένα σημαντικό τμήμα των σοσιαλιστών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αγνοούν την επιρροή που ασκεί η διαμόρφωση ενός πολυπολικού συστήματος ισορροπιών στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις σε κράτη της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής: Από την αντανάκλαση της εμπορικής σύγκρουσης ΗΠΑ-Κίνας στην πολιτική κρίση στη Νικαράγουα, τις ευαίσθητες ισορροπίες Ουάσινγκτον και Μόσχας στο ζήτημα της σοβούσας σύγκρουσης κυβέρνησης και αντιπολίτευσης στη Βενεζουέλα, μέχρι την ενδυνάμωση της κεντροαριστεράς στο Μεξικό ως απάντηση στην επιθετική ρητορική του Ντόναλντ Τραμπ και τις συνέπειες της αλλαγής πολιτικής ηγεσίας στην Κούβα, με το σταδιακό πέρασμα στη μετα-Κάστρο εποχή.

Είναι γεγονός ότι εδώ και δεκαετίες πολλές ευρωπαϊκές πολιτικές ηγεσίες θεωρούν πως η Λατινική Αμερική ανήκει στη ζώνη επιρροής των ΗΠΑ και πως ακόμη και προσπάθειες σύσφιξης των σχέσεων με τα κράτη της περιοχής είναι καταδικασμένες σε αποτυχία είτε μπορεί ενδεχομένως να προσβάλλουν τα συμφέροντα της αμερικανικής ηγεσίας στην περιοχή είτε και να πλήξουν περαιτέρω τις ήδη ευαίσθητες σχέσεις ΗΠΑ-ΕΕ.

Ωστόσο, οι εξελίξεις και η διαμόρφωση νέων περιφερειακών ισορροπιών θα αναγκάσουν την ΕΕ να αλλάξει στρατηγική και να αναπτύξει νέα εργαλεία πολιτικής διαχείρισης και σύσφιξης σχέσεων με τα κράτη της Λατινικής Αμερικής.

Πρώτο και κύριο ζήτημα είναι η Κολομβία, η οποία με τη στήριξη των ΗΠΑ θα βρίσκεται όλο και εγγύτερα στην ένταξη στο ΝΑΤΟ, ως ένα «άνοιγμα» της συμμαχίας προς το δυτικό ημισφαίριο. Μια τέτοια εξέλιξη αναδιαμορφώνει τις πολιτικές ασφαλείας στη Λατινική Αμερική και αναπόφευκτα ενσωματώνει και την ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια.

Δεύτερο σημαντικό ζήτημα, η θωράκιση του κράτους δικαίου, η ανεξαρτησία των θεσμών και μείζονα ζητήματα πολιτικής και δικαστικής διαφθοράς, όπως αυτά αντανακλώνται για παράδειγμα στην περίπτωση της δίωξης του πρώην προέδρου της Βραζιλίας Λούλα, στα αμέτρητα σκάνδαλα της κυβέρνησης Μάκρι στην Αργεντινή ή στη συνθέτη πολιτική κρίση στην Ονδούρα.

Τρίτο σημαντικό ζήτημα ο ρόλος του Μεξικού και της νέας ηγεσίας Ομπραδόρ τόσο απέναντι στην πολιτική Τραμπ όσο και ευρύτερα στην ανάπτυξη εμπορικής, οικονομικής και πολιτικής επιρροής σε όλη τη Λατινική Αμερική και στους περιφερειακούς οργανισμούς (NAFTA, OAS, Mercosur). Πολλές προοδευτικές κυβερνήσεις στην ΕΕ έχουν τονίσει τη σημασία σύσφιξης των σχέσεων ΕΕ-Μεξικού στο πλαίσιο των νέων ισορροπιών που διαμορφώνονται και των συζητήσεων που αναπτύσσονται για διεύρυνση των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών προς τη Λατινική Αμερική, με το Μεξικό να συγκεντρώνει σε αυτήν την περίπτωση πολλές πιθανότητες να αποτελέσει το νέο μέλος.

Η ΕΕ δεν μπορεί να συνεχίζει να παραμένει εγκλωβισμένη σε αμιγώς περιφερειακά ζητήματα, ζητήματα δηλαδή που αφορούν τη γεωγραφική της περιφέρεια. Πρέπει να «ανοίξει το βήμα της» και σε περιοχές όπου μπορεί να ασκηθεί πολυεπίπεδη εξωτερική πολιτική με μακροπρόθεσμο όφελος για την ίδια την Ένωση. Μια τέτοια στρατηγική ήταν αδύνατο να αναπτυχθεί κάτω από το στενό, νεοφιλελεύθερο πρίσμα συντηρητικών κυβερνήσεων. Απαιτείται ένα νέο όραμα για τις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ, μια νέα πολυεπίπεδη εξωτερική πολιτική, που μπορεί να προχωρήσει από κυβερνήσεις και θεσμούς που βρίσκονται σε προοδευτική κατεύθυνση.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 2ος όροφος
Τ.+30 210 3647912

info@enainstitute.org
enainstitute.org

